

STORTINGET

Representantforslag 132 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Grete Wold og Mona Fagerås

Dokument 8:132 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold og Mona Fagerås om å styrke yrkesfagopplæringen

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge vil mangle nesten 90 000 fagutdannede i 2035 dersom det ikke tas kraftige grep, ifølge Statistisk sentralbyrås (SSB) framskrivninger. Skal Norge være rustet for den digitale utviklingen og lykkes med det grønne skiftet, må man satse på yrkesfag.

NHOs «Kompetansebarometer 2023» kartlegger behovet for fagkompetanse i arbeids- og næringsliv. I kompetansebarometeret kommer det fram at over flere år har behovet for flere arbeidstakere med yrkesfaglige utdanninger vært svært prekært, med et meldt behov hos hele 76 prosent av virksomhetene for 2023. Dette behovet viser at det er svært viktig for samfunnet at det legges bedre til rette for at flere fullfører en yrkesfagopplæring.

Med den nye opplæringsloven som trer i kraft 1. august 2024, vil elever som går yrkesfag, men som ikke får læreplass, være sikret progresjon i det yrkesfaglige opplæringsløpet. I utformingen av den nye loven ble det derimot ikke lagt opp til en absolutt rett til læreplass i lovverket, men en rett som kan oppfylles med læreplass eller, der det ikke er mulig, med et annet opplærings tilbud på videregående trinn 3 som leder fram til fag- eller svennebrev.

Utdanningsdirektoratets rapport Utdanningsspeilet 2022 viser at over 2 av 10 søkere på yrkesfag ikke får læreplass. Utdanningsdirektoratet viser til årsaker som at søkerne enten ikke er kvalifiserte eller klare for overgangen til lære, at det er mangel på læreplasser eller at bedriftene mangler motiver for å ta inn lærlinger.

Forslagsstillerne mener det er viktig å sikre en reell rett til læreplass, da et tilbud om læreplass er svært viktig for gjennomføringsgraden hos yrkesfagelever. Ifølge Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen fullfører elever uten læreplass videregående opplæring i mindre grad enn de som får læreplass. I tillegg står mange i den førstnevnte gruppen uten arbeid senere i livet. Tall viser at for de yrkesfagelevne som ikke fikk læreplass i perioden 2018–2019, er andelen som verken er i arbeid eller utdanning, dobbelt så stor for denne gruppen sammenlignet med de som fikk læreplass.

Forslagsstillerne mener dette viser at i tillegg til å satse på rekruttering av søkere til yrkesfag, er det vel så viktig å satse på tiltak som kan øke gjennomføringen i yrkesfagopplæringen.

For å sikre yrkesfagelever nødvendig oppfølging i opplæringsløpet, mener forslagsstillerne at det også er nødvendig å styrke faget yrkesfaglig fordypning (YFF). YFF ble etablert for å knytte sterkere bånd mellom opplæring i skole og praksis i arbeidslivet for yrkesfagelever. Faget skal gi elevene et godt grunnlag for å velge lærefag og en mulighet for å knytte kontakt med potensielle lærebudrifter, samt gi elevene mulighet til å oppleve realistiske arbeidssituasjoner. YFF utgjør 20 prosent av elevenes opplærings tid de to første årene av utdanningsløpet. Både målsettingene og omfanget tilsier at faget er svært viktig for elevene for at de lykkes med opplæringen.

Ifølge Utdanningsforbundet fungerer ikke YFF etter hensikten, og det blir konsekvent nedprioritert. En rekke fylkeskommuner og videregående skoler har store utfordringer med faget, både ved at elever ikke får oppfølging av faglærere, og at det mangler tydelige føringer for ansvarsfordeling mellom skolen og praksisplassene. Forslagsstillerne peker derfor på at det er behov for å gjennomgå forskriften til YFF for å sikre kvalitet i opplæringen og ivaretagelse av elevenes rettigheter, og for å sørge for at faget fungerer etter intensjonen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag om endring av opplæringslova hvor yrkesfagelever sikres en reell rett til læreplass, og hvor fylkeskommunen er pliktig til å starte opp et løp for å få elevene ut i lære fra starten av tredje skoleår dersom de ikke allerede har fått en læreplass.
2. Stortinget ber regjeringen styrke de fylkesvise yrkesopplæringsnemndenes rolle, slik at fordelingen av elev- og lærlingplasser i større grad fastsettes ut fra framtidens og samfunnets behov.
3. Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal ressursnorm for yrkesfaglig opplæring gjeldende fra skoleåret 2025–2026, hvor det maksimalt er tolv elever per lærer på yrkesfag.
4. Stortinget ber regjeringen gjennomføre systematiske piloter på andre modeller enn to år i skole etterfulgt av to års læretid i bedrift (2+2-modellen) i yrkesfag, slik at flere elever som ønsker det, kan få mer tid i bedrift tidligere i utdanningsløpet.
5. Stortinget ber regjeringen gjennomgå reglene for merkeordningen «godkjent lærebedrift» og utrede hvordan seriøsitetskravene til ordningen kan økes.
6. Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå kompetansekrav til veileder i lærebedriften for å sikre at lærlinger får et godt faglig opplæringstilbud i lære, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
7. Stortinget ber regjeringen etablere en etter- og videreutdanningsstrategi for yrkesfaglærere på fagskolene, slik at alle faglærere får en rett til etter- og videreutdanning uten egenandel.
8. Stortinget ber regjeringen utrede et krav om bruk av lærlinger i offentlig sektor etter modell av forskriften om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter.
9. Stortinget ber regjeringen endre forskriften til faget yrkesfaglig fordypning (YFF) slik at forskriften tydeligere definerer skolens og arbeidslivets plikter og ansvar i opplæringen, styrker ivaretagelsen av elevenes rettigheter og bygger opp om fagets intensjon i samråd med partene.
10. Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste at skolen og faglæreren er ansvarlig for opplæringen til elevene i faget yrkesfaglig fordypning (YFF).
11. Stortinget ber regjeringen endre forskriften til faget yrkesfaglig fordypning (YFF) slik at årstimetallet i faget tildeles faglærere, for å sikre at faglærere kan ta ansvar for det faglige innholdet og koordinering av opplæringen samt for oppfølging av elevene og underveis- og sluttvurdering i faget.
12. Stortinget ber regjeringen vurdere et forskriftsfestet krav til relevant kompetanse for faglærere i faget yrkesfaglig fordypning (YFF), på linje med øvrige fag i videregående opplæring, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

9. april 2024

Grete Wold

Mona Fagerås